

Reisindrukken en wat dies meer zij van een oud-planter

door R. A. M. Vermeulen

Voorwoord

De bedoeling dezer brievenreeks is het contact te behouden tusschen oud-collega's en vrienden op Java en Sumatra en ons, op onze aanstaande standplaats Carambeh, eene Nederlandsche nederzetting in den Staat Parana (Zuid-Brazilië) op ca 25° Z. B. en ± 1050 m boven den zeespiegel, met een aangenaam klimaat in een schitterende natuur. De zomers zijn er milder dan in Nederland, terwijl de winterdagen er zonnig en droog zijn en de thermometer 's nachts slechts zelden onder het nulpunt komt. Volgens verkregen inlichtingen derhalve een dorado voor oud-Indischgasten. Ik zal U na grondige oriëntatie volkomen over deze kolonie inlichten en over de mogelijkheden, welke deze nederzetting aan oud-planners biedt in verband met ligging, bodem, klimaat, regenval, formaliteiten en eigendomspapieren, autoriteiten, scholen, godsdienst, opzet en voorschriften voor nieuwe kolonisten en alles, wat verder belangrijk zal blijken. Hierdoor verwacht en hoop ik suggesties te kunnen geven aan diegenen onder mijn vrienden en oud-collega's, die evenals ik na volbrachte Indische carrière, zoekend en onbevredigd, met een klein kapitaal blijven ronddolen. Mocht ik hiermee kunnen bereiken aan enkelen onder U een nieuw levensdoel aan te wijzen, dan zal m'n moeite beloond zijn, daar ik uit eigen ervaring weet, hoe moeilijk het is den juisten weg te vinden. Ik vertrouw, dat deze brieven er het hunne toe zullen bijdragen de keuze tot het vinden van een blijvend home te vergemakkelijken en verwacht een aangename en prettige gedachtenwisseling.

Vertrek van Java

Na 30 jaar onze beste krachten aan Insulinde te hebben gegeven ving de groote reis op 31 Juli 's middags om 5 uur aan en verlieten we met het m.s. „Ophir” der K.P.M. Tandjong-Priok. Veel liefs en moois, doch ook veel leed, succes, doch ook teleurstellingen heeft Indië ons gebracht en nu gingen we, evenals 30 jaren geleden, nogmaals „zoekend” de wereld in. Thans zetten we onder het verleden een streep in afwachting van wat de toekomst ons zal brengen.

't Was wel een toevallige samenloop van omstandigheden, dat juist de „Ophir” ons naar Singapore moest brengen. In Februari 1931 was het dezelfde boot, die ons voor de eerste maal naar Padang bracht, op doorreis naar de Ophirlanden, waar ik gedurende bijna 7 jaar het beheer voerde. Met een

snik en een traan nam ik te Singapore afscheid van het mooie doek, destijds door de Directie der Koloniale Bank aan de Directie der K.P.M. aangeboden ter verfraaiing van het trappenhuis van het schip, dat denzelfden naam draagt als hare onderneming op Sumatra's Westkust. Het schilderij geeft wel zeer sprekend de omgeving weer, waar we eenige moeilijke, doch tevens mooie jaren van ons leven hebben doorgebracht en die herinnering pakte vanzelfsprekend even aan. Nu is alles voorbij en ligt de Java-Sumatra-episode reeds ver achter ons. We kijken nu niet meer achterom, doch onze blik is op de toekomst gericht.

De zeereis

Op 3 Augustus zetten we met het m.s. „Buenos Aires Maru” van de Osaka Shosen Kaisha („South American Line”) via Colombo, Durban, Kaapstad en Rio de Janeiro koers naar Santos, de haven, waar we zouden debarkeren. Deze boot onderhoudt met het zusterschip de „Rio de Janeiro Maru” de snelverbinding met Zuid-Amerika en maakt dan verder via het Panama-kanaal — Los Angeles een „round the world”-trip. Zij heeft ± 10.000 tonnenmaat en kan een vaart ontwikkelen van ± 17 à 18 zeemijlen per uur. De boot ligt bijzonder vast in het water en niettegenstaande we over 't geheel genomen ruw en stormachtig weer hadden, bemerkte men hiervan betrekkelijk weinig en schoot zij rustig en statig door de hoogste golven.

Er heerschten orde en regel aan boord, hetgeen een gevoel van rust en veiligheid geeft. De tweepersoonshutten zijn ruim en comfortabel, vierkant van vorm, hetgeen zeer practisch is. De eetzaal is gezellig en in lichtgroene kleuren gehouden; de muzieksalon is eenvoudig en sober van stijl in lichtgrijze tinten en met een royale bibliotheek met Engelsche en Japanse lectuur. Overigens beschikt men over ruime wandeldekken (± 150 m rond), een rooksalon met bar en een Japanse veranda met diverse Japanse planten.

De maaltijden zijn voor Hollandsche magen eenigszins phantastisch en men moet in het uitkiezen der gerechten eerst de noodige routine krijgen, daar alles à la carte wordt opgediend. De prijzen der dranken zijn zeer matig gesteld; zoo kost een flesch goed Japansch bier b.v. 32½ ct. in Hollandsch geld.

Voor afleiding der passagiers wordt veel gedaan; zoo genoten we o.a. bij het passeeren van den equator van een zeer verzorgd Neptunusfeest, zooals ik 't op geen mijner zeereizen nog heb meegemaakt. Hierbij

maakten we ook kennis met den bekenden Japanschen drank „saké”, waarvan de smaak 't midden houdt tusschen een goede sherry en een slappe pait, echter zonder aroma, doch overigens niet onaangenaam van smaak.

Het reisgezelschap was internationaal en bestond uit Engelschen, Amerikanen, Duitschers, Brazilianen, Argentijnen, Portugeezen, Zuid-Afrikanen, Japaners en ons clubje Hollanders. De meesten onzer medepassagiers waren touristen, die een round-the-world-trip maakten en voor hun plezier reisden. De onderlinge verstandhouding was uitstekend; men kende elkaar ternauwernood en toch was 't één groot en gemoedelijk huishouden.

Wij waren met ongeveer 50 eerste klasse passagiers; de boot bracht verder ruim 800 Japansche emigranten over naar Sao Paulo in Zuid-Brazilië, waar hun gronden zouden worden toegewezen voor individueele katoencultuur. Deze mensen deden veel aan sport onder elkaar, o.a. turnen, zwaardvechten, boksen en worstelen en leefden uiterst tevreden. De O.S.K.-lijn deed eveneens veel om voor hen de lange reis te veraangename. Er heerschten groote orde en tucht en men bemerkte zeer weinig van dit groote aantal mensen. Drie doctoren en het noodige verplegend personeel waren speciaal te hunner beschikking gesteld, zoodat de hygiënische verzorging in goede handen was.

Durban

In den nacht van 18 op 19 Augustus kwamen we voor de haven van Durban, hetgeen een féëriek gezicht opleverde. Bij het aanschouwen van zooveel pracht, als in de nachtelijke stilte zich de stad, een schitterende en indrukwekkende illuminatie, aan de oogen ontrolt, wordt de mensch even stil en stemt dit grootsche tafereel onwillekeurig tot nadenken.

We maakten diverse mooie ritten in keurige elektrische trams en bussen en kregen op deze wijze een goeden indruk van de stad. Het was ijzig koud en een gure wind veronaangenaamde ons verblijf in deze overigens beroemde luxe-badplaats. Het liep naar het einde van het badseizoen, doch, hoewel de groote hotels nog vol met badgasten waren, was er aan het strand practisch geen levend wezen te bekennen. De stad trok ons overigens onder deze omstandigheden als woonplaats geenszins aan. Onze verwachtingen waren te hoog gespannen en het geheel viel door den demoraliseerenden invloed van de kou wel eenigszins tegen.

Kaapstad

Den 21sten 's nachts lagen we op de reede van Kaapstad en het nachtelijk panorama van de stad

en de omgeving bood nog een schooner aanblik dan bij aankomst te Durban. Ook Kaapstad zelf met zijn wonderschoone bergenomgeving, prachtige straten en historische herinneringen beviel ons direct beter dan Durban. We genoten van de drukte op straat met het enorme auto-verkeer en gevoelden ons thuis als in een Europeesche stad. Mogelijk, dat ook het betere weer onze stemming en critiek milder maakte, doch vast staat, dat de stad met hare oudere en monumentale gebouwen meer tot ons sprak dan Durban.

We maakten er een prachtige en hoogst interessante tour met een comfortabele char-à-bancs en bezochten o.a. de wereldberoemde en romantische „Kaap de Goede Hoop”. We reden aan den voet van den Tafelberg en de twaalf Apostelen en bewonderden diverse keurig aangelegde badplaatsen met schitterende rotstuinen en genoten van imposante vergezichten.

Zeer voldaan verlieten we op 23 Augustus de haven en stevenden op Rio de Janeiro aan, de hoofdstad van Brazilië en tweede stad in zielen aantal van geheel Zuid-Amerika.

Rio de Janeiro

Bij het binnenvaren van de haven van Rio de Janeiro komt de mensch geheel onder den indruk, daar de entree werkelijk schitterend is. Eerst ziet men een bergachtige met bosch begroeide kustlijn, waarin diverse rotsachtige eilandjes, hetgeen ons doet terugdenken aan de kust bij Emmahaven (Padang); dan draait 't schip plotseling in de richting van de haven en treden, waar de groene bergen het blauwe water raken, talrijke wolkenkrabbers te voorschijn. Normaal duurt 't dan nog wel een uur, alvorens men aan de kade ligt.

Rio de Janeiro beslaat een oppervlakte van ca 60 vierkante mijlen en bestaat uit meerdere gedeelten, welke gescheiden zijn door een tot aan de zee doorloopenden bergrug en door een kanaal. Waar we eerst 's namiddags om 5 uur aan wal kwamen en den volgende dag om 2 uur zouden vertrekken kregen we slechts een vluchtigen indruk van Rio, doch deze was alleszins gunstig. In kleur en opzet kan misschien geen tweede stad ter wereld met Rio vergeleken worden en inderdaad is 't voor iederen passagier een uniek gezicht de haven van deze fameuze Braziliaansche hoofdplaats binnen te stoomen.

Direct trof ons na het debarkeeren aan 't einde der enorme havenkade een in alle opzichten model clubgebouw, waar een tolk, die vele talen spreekt, den vreemdeling alle gewenschte inlichtingen geeft. Een keurig ingericht lokaal noodigt den bezoeker lokkend uit om gratis een geurig kopje koffie te drinken, ten-

einde kennis te maken met dit voornaamste Braziliaansche uitvoerproduct. Zeer smakelijk gezet en netjes opgediend is deze wijze van reclame wel zeer origineel en zou o.i. ook op Java aanbeveling verdienen. Smakelijk gerangschikt ziet men in groote glazen bokalen alle soorten koffie, welke Brazilië oplevert, gesorteerd naar kwaliteit en grootte, als een kleine overzichtelijke tentoonstelling met duidelijke statistieken, zoodat iedere bezoeker onmiddellijk een idee krijgt van den enormen omvang dezer cultuur. Iedereen drinkt in Brazilië koffie en in groote hoeveelheden. Op de meeste plaatsen is 't usance minstens 4-maal per dag koffie te drinken. Zou op Java en de buitenzittingen op dezelfde wijze en in dezelfde mate koffie gedronken worden, dan zou de koffiecultuur waarschijnlijk geen crisis doormaken. De geringe populatie van Brazilië heeft vanzelfsprekend weinig invloed op de koffiemarkt hier, daar de verhouding van het totaal aantal inwoners tot de totale koffieproductie minimaal is. M.i. zou dat in Indië een ander geval zijn. We zouden deze populaire wijze van reclame maken onder de aandacht van het Bestuur van het Koffiefonds willen brengen.

De straten in Rio evenals de gebouwen doen de reputatie der stad alle eer aan. Evenwijdig met de zee loopt een promenade van wit marmersteen, ongeveer 5 mijlen lang. Vele gebouwen zijn geconstrueerd als paleizen. Imposante pleinen, opgeluisterd door grootsche monumenten, fonteinen en liefelijke bloemenrijke parken werken mede om het aanzien van de stad op te vroolijken. Deze snelgroeijende stad met bijna 2½ miljoen inwoners met hare feërieke verlichting, comfortabele hotels, luxueuze casino's, sprookjesachtige beaches, unieke race-terreinen en onvergetelijke panorama's zal zeker meer en meer bezocht worden door den internationalen tourist. De avondverlichting der stad is meer dan schitterend, als één unieke illuminatie, en Rio moet wel een der best verlichte steden der wereld zijn. We wisselden onmiddellijk geld bij Cook en al dadelijk bleek, dat het Engelsche bankpapier hier de meeste waarde heeft. Het Engelsche Pond wordt naar verhouding het hoogst gewaardeerd en alle wisselkantoren, o.a. Cook, geven voor bankpapier meer dan de Banken voor wissels uitbetalen. Amerikaansche dollars zijn eveneens goed, doch ook hiervoor geldt, dat men voor bankpapier meer ontvangt dan voor een wissel. Toekomstige Rio-bezoekers kunnen dezen tip onthouden.

We lieten ons door een taxi de stad rondtoeren tegen een tarief van 20 milreis per uur. 1 Milreis was op dat moment ongeveer 12 Hollandsche centen. 1 Milreis = 1000 reis en 1000 milreis = 1 conto de reis.

We bezochten o.a. de eetgelegenheden „Taberna Carioca” en „Brahma”. De maaltijden waren goed en billijk, hoewel 't moeilijk viel uit de Braziliaansche namen op het menu wijs te worden. Een Duitsch sprekende kellner helpt den vreemdeling echter wel op weg. Het viel ons onmiddellijk op, dat in Brazilië zooveel Duitsch gesproken wordt en in het Zuiden speelt deze taal een dermate belangrijke rol, dat b.v. in den Staat „Santa Catharina” zelfs de negers, afstammelingen der vroegere slaven, Duitsch verstaan.

Het bier in Rio, doch ook in de andere staten, welke we bezochten, is prima. Een glas vatbier, „chopp” genaamd, kost slechts 1 milreis en 't zijn flinke groote glazen „duplo” genoemd. Bierliefhebbers kunnen hier hun hart ophalen.

We bezochten ook een bioscoop, doch Java staat, wat de film betreft, zeker bij deze wereldstad niet ten achter.

We beklommen per auto, respectievelijk tandradbaan, den top van de „Corcovado”, waar 't wereldberoemde 35 m hoge Christusbeeld, hier „Christo Redemptor” genoemd, een machtigen indruk maakt en den bezoeker tot stilzwijgen dwingt. Van hieruit ontrolt zich aan het oog één der schoonste panorama-uitzichten der geheele wereld.

Ook het uit granietsteen bestaande suikerbrood (Sugar-loaf-mountain) ziet men overal heinde en ver te voorschijn treden.

We hebben aan Rio een mooie en dankbare herinnering bewaard.

Santos

Nadat we Rio verlaten hadden voeren we na één nacht varen bij het aanbreken van den dag de haven van Santos binnen, waar we de boot zouden verlaten.

Na Rio maakte Santos op ons den indruk van een kampong en vooral bij het langzaam binnenvaren krijgt men een armoedigen indruk. Langs de kust liggen overal hutten verspreid, welke ons sterk herinnerden aan onze kamponghuisjes. Vanzelfsprekend is de stad zelf veel beter, hoewel er alles op een rommelige havenstad wijst. De reusachtige goedangs langs de kade bewijzen, dat de handel hier belangrijk is. Santos is de grootste afscheephaven van koffie.

Voor het eerst gedurende onze reis maakten we kennis met de douaneambtenaren en deze kennismaking was verre van aangenaam. Alle koffers en kisten moesten zonder uitzondering opengemaakt worden en de wijze, waarop dit geschiedde, was meer dan ergerlijk. Keurig verpakte en gespijkerde kisten werden zonder eenige égarde ruwweg opengebroken. Dank zij de hulp van een door het Consulaat te Sao Paulo

gezonden Hollander, die ons met zijne kennis der Portugeesche taal door vele moeilijkheden heen hielp, leidden we dezen beker en konden we om 3 uur 's namiddags met een keurige char-à-bancs naar Sao Paulo vertrekken, terwijl alle bagage per vrachtauto volgde.

Sao Paulo

De weg van Santos naar Sao Paulo stijgt snel tot boven 800 m boven den zeespiegel en biedt schitterende vergezichten.

Sao Paulo telt $\pm$ 1.300.000 inwoners en is een groote industriestad en zakencentrum in Zuid-Amerika.

We namen onzen intrek in hotel Suisso, waar we per persoon en per dag 20 milreis betaalden. De kamers waren eenvoudig gemeubileerd, doch de maaltijden waren overvloedig en smakelijk. De lunch en het diner werden door een goed strikje opgevroolijkt. Toen we met andere Hollandsche reisgenooten den eersten avond aan het diner zaten, speelde de muziek het Wilhelmus, dat natuurlijk staande door ons werd aangehoord. Deze sympathieke geste van den Zwitserschen eigenaar van het hotel werd vanzelfsprekend naar waarde geapprecieerd.

We vertoefden 5 dagen te Sao Paulo voor bezoeken bij den Nederlandschen Consul en diverse paperassenrompslomp en maakten ter eere van de onafhankelijkheidsverklaring van Brazilië o.a. een parade mee.

Sao Paulo breidt zich in enorm snel tempo uit. Oude huizen en gebouwen worden overal afgebroken en vervangen door wolkenkrabbers. Straten en bruggen liggen opgebroken om opnieuw te worden geplaveid en geconstrueerd. Door al deze bouwerij ziet de stad er ongeacheveerd en rommelig uit. Over enkele jaren zal Sao Paulo zeker een zeer moderne wereldstad zijn.

We bezochten o.a. de beroemde Butantan-slangenfarm, waar serums bereid worden tegen alle slangenbeten. Het geeft een griezelig gevoel tusschen al die verschillende gif- en niet-gifslangen en vooral de monsterlijke gifpadden waren zeer onooglijk.

Het klimaat van dit centrum van 's werelds grootste koffiezaken is zeer aangenaam in dit jaargetijde, hoewel 't in de zomermaanden Januari en Februari wel eens warm kan zijn. Tijdens ons verblijf echter waren de dagen met hun blauwe luchten en veel zon koel en was 't er heerlijk.

Treinreis

Van Sao Paulo naar Ponta Grossa reisden we in een luxe-slaapwagen. We vertrokken om 4 uur 's namiddags en arriveerden den volgenden dag om 2 uur te Ponta Grossa. Deze slaapwagon is in twee helften verdeeld. In de eene helft zijn de slaapcoupé's, terwijl de andere helft ingenomen wordt door verplaatsbare

Als dit u te
scherp is, drinkt dan
HOPPE'S NIGHT CAP
Belegen, zachte Mont-
wijn-jenever.

**HOPPE'S
NIGHT CAP**

rieten fauteuils. Per volwassene betaalden we nog geen f 10.— Hollandsch geld, 't geen voor 22 uren sporen, inclusief slaapcoupé, toch zeker zeer billijk is.

Deze spoorlijn behoort aan eene particuliere Braziliaansche Maatschappij, terwijl de totale aanleg voor een vast bedrag per km door een Engelsch concern werd aangelegd. Het gevolg was natuurlijk, dat er duizenden bochten ontstonden, daar voor de geringste oneffenheid in het terrein de lijn werd omgelegd om een kunstwerk of grondverzet te vermijden. De baan ligt slecht, terwijl de veering der wagons eveneens abominabel is. Een treinreis in dit land is dan ook bij lange na geen pretje. Bij de vele onbewaakte overwegen vindt men borden met 't volgende opschrift: „Pare — olhe — escute — passe”, wat beteekent: „Sta stil — kijk uit — luister en passeer”.

Ponta-Grossa

De hotels in Ponta-Grossa zijn primitief, doch uiterst billijk. De wegen in 't stadje (35.000 inwoners) zijn slecht geplaveid. In de buitenwijken zijn de wegen zelfs nog niet verhard. Ook de verlichting laat nog zeer veel te wenschen over. Door het stadje trekken vele huifkarren door 8 à 12 muilezels getrokken, terwijl fazendero's (grondbezitters) of hunne geëmployeerden op met schapenvachten gezadelde paarden met fantastische shirts en dassen en breedgerande hoeden een Far-west-sfeer scheppen. Trouwens zeer veel hier in het binnenland herinnert ons aan de Cowboy-films, welke we zoo nu en dan in Indië bezochten.

We werden afgehaald en begroet door verschillende leden der Hollandsche kolonie Carambehy, waaronder o.a. de leider en de dominee. De spontane hartelijkheid en geboden hulp deden warm aan, en we accepteerden deze met graagte, daar de eerste indruk-

ken van dit primitieve stadje verre van vroolijk stemden. Integendeel, onze eerste kennismaking met 't hotelleven in Ponta Grossa viel geweldig tegen en met zeer gemengde gevoelens werd de eerste nacht doorgebracht.

Carambehy

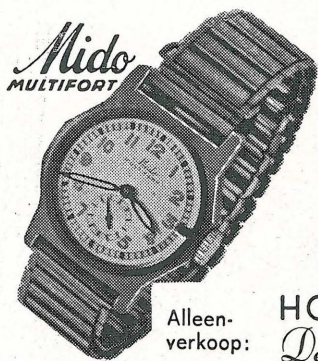
Reeds den volgenden dag bezochten we Carambehy op $\pm$ 1 uur met de auto van Ponta Grossa verwijderd en onmiddellijk verbeterde de stemming, daar Carambehy een alleszins vroolijken en prettigen indruk maakte. Het land is lichtglooiend met schitterende vergezichten en men waant zich in een stukje mooi Holland. Het is de bewoners ten volle gelukt hun nationaliteit volkomen te behouden. U kunt U dus voorstellen een stukje uitgesproken mooi Nederland met 't verrukkelijk klimaat van Zuid-Italië.

We huurden een eenvoudige leegstaande boerenwoning voor de luttele som van 80 milreis per maand, inclusief een groot erf met schuren en stallen en een mooie boomgaard. We besloten zoo spoedig mogelijk hierheen te verhuizen tot we t.z.t. na aankoop van eigen grond ons eigen huis zullen bouwen. In m'n volgenden brief zal ik U uitvoerig over 't ontstaan dezer Hollandsche nederzetting, het leven en alles, wat daarmee direct verband houdt, vertellen.

Waar we dus onze bestemming bereikt hebben, wil ik thans dezen brief beëindigen met eenige algemeene indrukken over Brazilië, zijn bewoners en de hier geldende prijzen.

Brazilië

Brazilië als land trekt ons geenszins aan. Noch 't land zelf, noch zijn bewoners kunnen ons bijster bekoren. Op onzen leeftijd past men zich niet zoo gemakkelijk aan. We kwamen echter niet voor Brazilië,

Alleen-
verkoop:

Het WONDERHORLOGE

Ideaal Sporthorloge

MET DE
ZES
BELANGRIJKE
VOORDEELEN

1 Waterdicht	4 Antimagnetisch
2 Roestvrij	5 Accuraat
3 Onbreekbaar	6 Automatisch
(windt zich zelf op)

HORLOGERIE STOCKER BANDOENG
De Zwitsersche Horlogemakers BRAGAWEG 33

Automatisch:

Door het dragen aan den pols windt zich het horloge zelf op en blijft na het afleggen nog 24 uur doorloopen

doch voor Carambehy en dan is er slechts één loflied. 't Is hier zóó rustig, zóó eenvoudig en zóó mooi, met een verrukkelijk klimaat, dat we onmiddellijk bij onze eerste kennismaking hier aanvoelden, dat we den juiststen weg gekozen hadden. Indië bracht ons veel moois, doch ook veel tegenslag. Hier zullen we na 35 jaar ingespannen arbeid de verdiende rust zeker vinden.

Voor kapitaalkrachtige menschen zijn er hier vele mogelijkheden. Wij zullen straks met een eenvoudig opgezet vee- en landbouwbedrijf, annex groenten- en vruchtentuin met mogelijk nog een klein areaal tung (aleurites fordii) zeker een volkomen bevredigende eindperiode van ons bestaan vinden.

Men moet in Brazilië een groot onderscheid maken tusschen eigen fabrikaat (nacional) en ingevoerde goederen (importade). Men constateert direct, dat 't eerste zeer goedkoop en het tweede even duur is als in Europa en overal elders in de wereld. In de groote zaken der groote steden ziet men bijna uitsluitend geïmporteerde goederen, welke als regel van veel betere kwaliteit zijn dan 't eigen fabrikaat. Een uitzondering hierop is het bier, dat zeker gelijkgesteld kan worden met het beste Duitsche bier en bovendien zeer billijk in prijs is. Uit het bovenstaande kunt U direct concludeeren, dat de tourist in dit land meestal duur uit is, terwijl degenen, die zich hier blijvend willen vestigen, zeer goedkoop kunnen leven. Een Hollander, gewezen Deli-administrateur, woont met z'n vrouw en twee kinderen reeds eenige jaren in Curityba, de hoofdstad van den staat Parana. Curityba is een aardige stad, welke vergeleken kan worden met b.v. Haarlem of Leiden. Hij bewoont er in de buitenwijken een aardige villa. Z'n zoon bezoekt het gymnasium en z'n dochttertje een uitstekende zusterschool. Volgens z'n mededeelingen leeft hij daar gemakkelijk van 1½ conto per maand, dat is dus in Hollandsch geld $\pm$ f 180.—. De bewoners te Carambehy besteden ongeveer f 60.— à f 100.— per maand om te kunnen leven. Men mag dan echter niet uit 't oog verliezen, dat zij veel zelf planten en verbouwen, eigen vee bezitten en practisch niets uitgeven aan uitgaan. Hoogstens gaan ze éénmaal per maand naar Ponta Grossa ($\pm$ 30 km) per wagen of per fiets. De onverharde Gouvernements-hoofdwegen zijn volgens onze begrippen in de regenmaanden echter slecht.

Voor kleine renteniers zijn de levensomstandigheden hier bijzonder gunstig, daar de rentevoet hoog is. Vele banken geven direct opneembaar meestal reeds 5% en veilige staatspapieren meestal 8% rente. In de kolonie zelf wordt, naar ik vernam, zelfs onderling geld uitgeleend tegen 10% rente. Met een kapitaaltje

van 15 mille heeft men gauw een jaarlijksch inkomen van $\pm$ 10 conto's per jaar, van welk bedrag men in de kolonie reeds eenvoudig en zorgenloos leven kan. Daarbij komt dan echter nog de reis van Indië hierheen, welke met de K. P. M. (1ste kl. tot Singapore) aansluitend op de Zuid-Amerikalijn der Osaka Shosen Kaisha Line (1ste kl.) tot aankomst op Carambehy op rond f 1000.— per volwassene gesteld dient te worden. Een eenvoudige en geriefelijke woning bouwt men van 15 tot 25 conto's, terwijl de aankoop van eigen grond, inclusief overschrijvingskosten en omrastering op $\pm$ f 15.— per ha gesteld moet worden. Voor vele menschen zonder pensioen is dit m.i. een uitkomst. Het oprichten eener boerderij van $\pm$ 50 à 60 ha, inclusief een degelijke houten woning met steenen fundament (8×12 m oppervlakte), houten schuur, stallen en 't noodige vee en kleiner gedierte (varkens, geiten, kippen, e.d.), komt op $\pm$ f 8000.— te staan. Daarbij is dan een reserve-kapitaal van f 2000.— gewenscht. Heeft men pensioen, dan is alles natuurlijk veel eenvoudiger. Richt men alles op meer bescheiden schaal in, dan zal, volgens mijne inzichten, toch minimum 5 mille benoodigd zijn. De oudste ingezetenen hier noemen lagere bedragen, doch voor oud-Indischgasten lijken me mijn cijfers meer aan den veiligen kant. T.z.t. als ik uit eigen ervaring meer juiste gegevens ter beschikking heb, zal ik deze gaarne volledig doorgeven.

Thans vangt de nieuwe taak aan en zal ik vooral in de eerste maanden veel in beslag genomen worden. U kunt echter binnen afzienbaren tijd m'n volgenden brief tegemoet zien met uitvoerige mededeelingen over 't kolonie-leven, hare bewoners, het vee- en landbouwbedrijf, de tung (houtolie)-kansen en andere eigen bevindingen. Heden eindig ik. Wij hebben 't hier zeer naar onzen zin.

Een handdruk voor alle belangstellende vrienden en oud-collega's.

